

BT 201

F7

1881

Auctor sibi vindicat ius proprietatis

BIBLIOTECA
FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

TRACTATUS
DE
DEO TRINO SECUNDUM PERSONAS

SECTIO I.

DOCTRINA REVELATA

DE UNITATE NATURAE ET REALI DISTINCTIONE
PERSONARUM DIVINARUM

CAPUT I.

DOCTRINA SCRIPTURARUM SACRARUM DE HAC UNITATE
ET DISTINCTIONE

THESS I.

*Numerica unitas deitatis in universa revelatione
sicut veteris ita novi Testamenti docetur.*

« Deum unum esse non unitate specie^a sed unitate singularitatis
seu numerica, in revelatione veteris et novi Testamenti manifestum
est; unde qui in distinctione divinarum personarum etiam naturam
distinguerent et quavis doctrinae conformatioⁿe Deus numerarent, il
semper indicati sunt a fundamentali dogmate totius revelationis de-
fecisse. »

Doctrina de unitate divinae naturae et universim de
perfectionibus Dei absolutis praestructa in tractatu *de Deo*
uno hic quidem tanquam fundamentum supponitur. Reve-
latio enim de distinctione personarum hanc unitatem in-
cludit, et nisi haec perpetuo ob oculos habeatur, ipsa di-
stinctio intelligi non potest, ut in Scriptura et Patrum
explicatione inde a temporibus apostolicis continetur. Hinc
opus est perspectum habere modum, quo Scriptura, fidei
professiones et ss. Patres illa praesertim aetate, qua di-
stinctio personarum potissimum et fere unice defenda-
erat, hanc veritatem unitatis supponant et proponant tam-
quam fundamentalem et sine controversia penes omnes fi-

008337

deles certissimam. Sicut enim doctrina distinctionis perficit intelligentiam unitatis, ita vicissim communis professio unitatis illustrat praedicationem distinctionis, si quando Patres de hac, *quomodo* sit, obscurius sunt locuti. Propter hunc igitur intimum nexus doctrinæ unius cum altera ordo rerum postulat, ut supposito etiam integro tractatu *de Deo uno* hic distinctionis consideremus modum, quo relatio et praedicatio ecclesiastica unitatem Dei velut supremum principium tueatur, cui proinde doctrina de distinctione personarum in revelatione et in professione catholica numquam potuit esse contraria, sed necessaria coordinata et sensu eidem unitati consono intelligenda.

I. *Revelatio veteris Testamenti* habet utique unitatem Dei velut primum articulum et principale fundamentum frequentissime et omnibus dicendi formulis expressum. In novo Testamento ad hanc ipsam doctrinam et ad hanc fidem revelatam appellatur, et eadem confirmatur eodem omnino sensu, quo in Testamento veteri est proposita. Haec autem unitas Dei non solum inculcatur ad excludendos deos fictios, qui a gentibus colebantur; sed unitas docetur absoluta ad excludendam quamvis distinctionem et numerationem Deorum.

In legislatione Mosaica primus ordine et dignitate artulus continet solemnii protestatione: « audi Israel, Dominus Deus noster Dominus (הָאֱלֹהִים) unus est..... Dominum Denum timentibus et illi soli servies, ac per nomen illius iurabis » Deut. VI. 4 sqq. Hoc ipsum Christus Dominus declarat ut « primum mandatum », ac probat paraphrasim: « quia unus est Deus et non est alius praeter eum » Marc. XII. 29-34. Hac ipsa forma excludente in ultimo velut testamento Moyannis ad populum idem repetitur, ubi Deus inducitur iureinrando confirmans: « videte, quod ego sim solus, et non sit alius Deus (אֵלֶיךָ) praeter me » Deut. XXXII. 39. 40. cf. Io. XVII. 3; Eph. IV. 3-6. Ad hanc fidem confirmandam Deus dirigit portenta, theophanias et specialem providentiam erga populum suum: « ut scires quoniam Dominus ipse est Deus (הָאֱלֹהִים) et non est alius praeter eum... Scito ergo hodie et cogitato in corde tuo, quod Dominus

ipse sit Deus in coelo sursum et in terra deorsum, et non sit aliis » Deut. IV. 35. 39. cf. 1 Cor. VIII. 4. 5. Ita etiam in prophetis et in Psalmis frequenter. « Ego Dominus et non est amplius: extra me non est Deus. Ut sciant, qui ab ortu solis et qui ab occidente, quoniam absque me non est. Ego Dominus et non est alter » (hebr. non amplius) Is. XLV. 5. 6 sq. cf. Rom. III. 29. 30; 1 Tim. II. 5.

Est igitur unitas Dei et exclusio cuiusvis numeri Deorum revelata ita, ut omnis doctrina explicite vel implicite tradens duos tresve Deos absque ulteriori examine censeri deberet contraria revelationi, quam nulli fidelium ignorare licet. Atque ideo si in revelatione de reali distinctione et de pluralitate in divinis sermo habetur, ea certissime non ad deitatem naturamque divinam pertinet Deut. XIII. Ps. LXXX. 9-11. Hinc etiam in prophetis veteris Testamenti quoad hoc doctrinæ caput pro novo Testamento non iam talis profectus promittitur, quo « rigorosus monotheismus » solvatur, ut quidam nunc non satis proprie loqui solent, sed quo cognitione revelatae unitatis Dei universalior evadat et distinctior. « Et erit in die illa, exhibent aquae vivae de Ierusalem, medium earum ad mare orientale et medium earum ad mare novissimum, in aestate et in hieme erunt. Et erit Dominus rex super omnem terram: in die illa erit Dominus unus et nomen eius unum » Zach. XIV. 7. 9; Ps. LXXXV. 8-10. Temperatio enim omnimodae unitatis et singularitatis naturae divinae non profectus esset, sed revelatae veritatis negatio. Neque enim affirmando tantummodo unus Deus dicitur, quod quidem et ipsum abunde satis esset; sed etiam negatione et exclusione repetitur, praeter unum Deum patriarchis, Moysi, prophetis, populo Israel revelatum non esse alium Deum, ipsum solum esse Deum; et ad hunc unum, solum Deum in veteri Testamento revelatum universa revelatio etiam novi Testamenti appellat.

II. Ex hoc primo principio ac fundamento constat, hanc ipsam unitatem numericam Dei divinaeque substantiae semper supponi in libris novi Testamenti, et in iis significari, quoties simul cum distinctione et connumeratione Patris et

Fili et Spiritus Sancti coniungitur unitas; quando Pater et Fili dicuntur unum; tres unum; sub uno nomine connum-
rantur Pater et Filius et Spiritus Sanctus; Filius dicitur esse
in Patre, Pater in Filio; omnia quae habet Filius et Spiritus
Sanctus, dicuntur ad Patrem revolvi et recapitulari velut
ad fontem, quae relatio Filii ad Patrem et Spiritus Sancti
ad Patrem ac Filium in universa doctrina Christi amplissime
patet. Sed de hac coniunctione unitatis cum distinctione
in sequentibus dicendi locis erit, huius enim rei explicatio
constituit argumentum totius praesentis tractatus.

Pari modo hoc ipsum fundamentum unitatis substantia-
lis supponitur in professione et explicatione fidei christia-
nae, in omnibus symbolis, in declarationibus et disputa-
tionibus Doctorum catholicorum adversus errores varios et
inter se invicem oppositos.

In symbolis, quae certe exprimunt professionem tum Pa-
storum tum plebis fidelium, nominatim in symbolo aposto-
lico fides « in Deum vel expressius » in unum Deum » (1) primus est articulus, velut compago et continens vineulum
distinctionis subiectae, qua credendum est in Patrem et
Filium et Spiritum Sanctum. Hanc fidem unitatis Dei simul
cum distinctione trium qui sunt Deus, docebantur et in ipsa
susceptione sacramenti tamquam tesseram Christianorum
profiteri iubebant omnes baptizandi (cf. Constit. Apostol.
l. VII. c. 41; Cassian. l. VI. c. 3, etc.). Hanc re-
petunt ut fidem Ecclesiae universalis Patres et Doctores
inde a primaeva aetate. « Primum omnium crede quod unus
est Deus, qui omnia creavit. » Hermae Pastor l. II. mand. I.

(1) In Ecclesia Romana et aliis Ecclesiis particularibus occidentis
formula antiquissima erat: credo in Deum Patrem omnipotentem » etc.
(vel « in Deo Patre omnipotente »). Orientis vero Ecclesiæ, inquit Ru-
ffinus, fere omnes ita tradunt: « credo in *unum* Deum Patrem omni-
otentem » etc. (Ruf. in Expos. symboli). Sensus, ut patet, manet omnino idem.
Eustochianis calumnianibus, quod Leo Pontifex in ep. ad Flavianum
dixerit: « in Deum Patrem omnipotentem », omissa particula « in *unum* Deum »
respondebat Vigilius Tapsensis l. IV. c. 1. contra Eustoch.: « Roma-
e et antequam Nicaena synodus conveniret, a temporibus Apostolorum
usque ad hunc.....ita fidelibus symbolum traditur; nec praeindicantur
verba, ubi sensus incolmis permanet. »

cf. Recognit. Clement. l. II. n. 43 sq. Irenaeus contra Gno-
sticorum emanationes ex Dei pleromate, et contra figmen-
tum de Deo alio veteris, alio novi Testamenti frequenter
incusat hanc « regulam veritatis » l. I. c. 22; hoc « primum
et maximum capitulum » l. II. c. 1, unum esse Deum,
praeter quem alius non est. « Solus unus Deus fabricator
(θεοτοπός)... qui fecit omnia per semet ipsum h. e. per
Verbum et Sapientiam suam... hic Deus Abraham et Deus
Isaac et Deus Iacob, Deus vivorum, quem lex annuntiat,
quem prophetæ praenuntiant, quem Christus revelat, quem
Apostoli tradunt, quem Ecclesia credit. Hic Pater Domini
N. I. C. per Verbum suum, qui est Filius eius, manifesta-
tur omnibus » l. II. c. 30. n. 9. « Ecclesia per universum
orbem usque ad fines terrae dispersa ab Apostolis et eorum
discipulis accepit fidem in unum Deum Patrem omnipoten-
tem » etc. Sequitur deinde in eadem tradita fide totius Ecclesiae
professio in unum Iesum Christum Filium Dei, et
in Spiritum Sanctum, qui per prophetas praedicavit dispo-
sitiones Dei et adventum l. I. c. 10; l. III. c. 4. Origenes
postquam monuit, ut « servetur ecclesiastica prædictio per
successionis ordinem ab Apostolis tradita et usque ad prae-
sens in Ecclesiis permanens, » recenset aliqua ex professione
Ecclesiæ universalis et manifesta. « Species vero eorum,
quae per prædictationem apostolicam manifeste traduntur,
istae sunt. Primo quod unus Deus est, qui omnia creavit...
omnium iustorum Deus, Adam, Abel, patriarcharum,
Moysis, prophetarum. » Subiungitur prædictio manifesta,
« quod Jesus Christus ante omnem creaturam natus ex Pa-
tri incarnatus est, et homo factus cum Deus esset, mansit
quod erat, Deus. Tum deinde honore ac dignitate Patri
et Filio sociatum tradiderunt Spiritum Sanctum » Origen.
de Princip. Praefat. n. 2. 4.

Clarissime vero appetit unitas Dei, quam antiquissimi
Patres semper intellexerunt, ex disputationibus adversus
haereticos monarchianos, contra Praxeum, Noetum, Sabellianos,
Paulum Samosatenum (1). Cum enim haereticici isti

(1) « Paulus Samosatenus, qui fuit Antiochiae Episcopus temporibus
Aurelianis principis... Verbum Dei Patris non substantivum sed prolati-

unitatem divinae substantiae assererent ita, ut simul negarent distinctionem realem inter Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, defensores dogmatis catholici eandem substantiae unitatem habent velut certissimam et positam penes Christianos extra dubitationem. *¶* Varie diabolus aemulatus est veritatem; affectavit illam aliquando defendendo concutere. Unicum Dominum vindicat omnipotentem mundi conditorem; ut et de unico haeresim faciat, ipsum dicit Patrem descendisse in Virginem.... Nos vero et semper et nunc magis ut instructiores per paracletum (Montani),eductorem scilicet omnis veritatis, unicum quidem Deum credimus, sub hac tamen dispensatione, quam oeconomiam dicimus, ut unici Dei sit et Filius Sermo (Verbum) ipsius... qui exinde miserit a Patre Spiritum Sanctum paracletum, sanctificatorem fidei eorum, qui credant in Patrem et Filium et Spiritum Sanctum. Hanc regulam ab initio Evangelii decunorrisse... probat ipsa posteritas omnium haereticorum.... Haec perversitas (Praxiana) se existimat meram veritatem possidere, dum unicum Deum non alias putat credendum, quam si ipsum eundemque et Patrem et Filium et Spiritum Sanctum dicas; quasi non sic quoque unus sit omnia, dum ex uno omnia, per substantiae scilicet unitatem, et nihilominus custodiatur oeconomiae sacramentum, quae unitatem in Trinitatem disponit, tres dirigens Patrem et Filium et Spiritum Sanctum. Tres autem non statu (dignitate) sed gradu (originis), nec substantia sed forma (charactere personali), nec potestate sed specie (notionibus distinguentibus): unius autem substantiae et unius status et unius potestatis, quia unus Deus, ex quo gradus isti et formae et species in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti deputantur *¶* Tertull. contr. Prax. c. 1. 2. cf. Praescript. c. 13. 14. Eodem prorsus modo convenienter quoad unitatem divinae substantiae cum Noeto presbyteri Smyrnenses (apud

vum vel imperativum sensit atque prouantiavit, non, ut fides habet catholicica, Verbum in substantia vel essentia consubstantivum, i.e. *ōnūtōs* Filium Dei Patris *¶* Marius Mercat. ad XII anath. Nestorii (Opp. T. II. p. 128. ed. Garner.). Vide Patres alios de haeresi Samosateni in dissertat. Garnerii §. III (ibid. p. 307 seq.).

Epiphan. haer. 57. T. I. p. 480), et s. Hippolytus (n. 3. 6.11. 14. Galland. T. II. p. 455 sq.); Concilium Antiochenum (Collect. Mansi T. I. p. 1033) cum Paulo Samosateno; Zephyrinus, Callistus, Dionysius Romani Pontifices cum Sabellianis (Philosophumena p. 285. 389; Athanas. decret. Nicaen. n. 26), dum tamen Noeti et Sabelli et Samosateni confusionem personarum iisdem in locis damnant, et illum unum Deum docent esse Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, tres distinctos. At haec postulant diligentiorem considerationem in sequentibus thesibus.

Interim ex fundamento declarato constant haec duo.
a) Si in Scriptura et in praedicatione ecclesiastica quavis actate sermo est de unitate Patris et Filii et Spiritus Sancti, ut sub ratione deitatis vel dignitatis vel exhibendi cultus divini connumerentur, vel unitas dicatur esse secundum substantiam, vel dicatur esse simpliciter unum, vel attributum quodecumque divinum vindicetur Filio et Spiritui Sancto, et eximantur a conditione creaturarum: haec omnia necessario intelligenda sunt de unitate numerica naturae divinae in Patre, Filio et Spiritu Sancto.

b) In Scriptura et penes Patres Ecclesiae, qui unitatem aliquo ex hisce modis vindicant, distinctio inter Patrem, Filium, Spiritum Sanctum non potest intelligi secundum naturam divinam et substantiam. Si quando igitur locutiones occurunt, quae videntur indicare subordinationem et inferiore dignitatem unius personae prae altera, haec subordinationis certe ab eis intellecta non est et intelligi non potest ratione naturae ac substantiae. Quantamvis enim repertas obscuritatem in modo loquendi et in scientifica conciliation unitatis Dei cum distinctione trium penes aliquos Patres vetustos, ubi *«*nondum perfecte de Trinitate tractatum est *»* (Aug. in Ps. 54. n. 22.), nulla tamen actate ignoratio dogmatis fundamentalis de unitate divina expressi in symbolo pro omnibus fidelibus, a summis pastori bus usque ad catechumenos, admitti potest ita, ut haec veritas intra ipsos fines Ecclesiae nemine contradicente unquam in discriben vocari potuerit (cf. Tract. de Tradit. et de Incarnat.).

THESS II.

Complexus doctrinae in Scripturis novi Testamenti de unitate et distinctione.

Generali quadam consideratione doctrinae Christi et Apostolorum, ut in libris novi Testamenti exhibetur, demonstrantur Pater, Filius, et Spiritus Sanctus tres distincti, qui sunt unus Deus.

In Evangelii, in epistolis apostolicis ceterisque libris novi Testamenti saepissime mentio fit et doctrina traditur Christi ipsius et Apostolorum de Deo Patre qui est Pater unigenitus Filii sui, de Filio Dei qui proprium Patrem habet Deum, de Spiritu Sancto qui est Spiritus Patris, Spiritus Fili, Spiritus Dei. Hic contenti sunnus generali adhuc et obvia consideratione eorum, quae de singulis docentur; de Filio inquam et de Spiritu Sancto, cum ex his ipsis intelligentur ea, quae pro praesenti quæstione ad Patrem pertinent. Dicimus itaque, quoties sive velut per incidens sive data opera in Scripturis novi Testamenti sermo est de Filio Dei secundum sublimiorum eius naturam (humana enim natura Filii incarnati hic non venit in considerationem), et quoties sermo est de Spiritu Sancto in relatione ad Patrem vel Filium vel ad utrumque, omnia prorsus conspirare in hanc sententiam, quod Pater, Filius, Spiritus Sanctus tres sunt invicem realiter distincti, h. e. non sola nostra consideratione sed in se aliis Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, nihilominus tamen tum tres simul tum singuli sunt unus Deus.

I. Relationem Filii Dei ad Deum Patrem Christus Dominus ipse in universa sua vita et doctrina semper exhibuit et Apostoli deinceps tradierunt in hunc sensum, ut Filius Dei sit non adoptione, sed Filius per naturam quae una est Patri et Filii.

1. Praedicatur ubique nomine sibi proprio *Filius Dei*, *Filius dilectus*. Matth. III. 17; *Filius dilectionis paternae* Col. I. 13; *Filius proprius* Rom. VIII. 32; cuius proprius Pater est Deus. Io. V. 18; *Filius verus* 1. Io. V. 26; *Filius super dominum et familiam* Heb. III. 6; qui non est Filius ideo,

quia obediens Patri, sed factus est obediens, quamvis esset *Filius κατίπερ ὁν οὐκ*; Heb. V. 8; *Filius manens in aeternum* Io. VII. 35; *Filius generatione a: propterea eo sensu, quo nullus angelorum potest filius appellari* Heb. I. 5; *Filius Dei unigenitus* Io. III. 16; *unigenitus Filius, qui est in sinu Patris* ib. 1. 8; *Filius, qui dedit alius potestatem filios Dei fieri* ib. I. 12.

2. Hoc ipso, quod est Pater et Filius Patris, alius est Pater et alius Filius. « Ego et Pater sumus »; « Pater in me, et ego in Patre »; clarifica me Pater claritate, quam habui apud te, antequam mundus esset »; « Pater operatur et ego operor »; « solus non sum, sed ego et qui misit me Pater »; « qui diligit me, diligitur a Patre meo » etc.

3º. At quia est Filius Dei proprio sensu, ideo Deus Pater et Filius simpliciter unum sunt. « Ego et Pater unum sumus » Io. X. 30. Operatio Patris est operatio Filii, et una est Patris ac Filii relatio ad suos fidèles. « Pater meus usque modo operatur, et ego operor... Quaecumque ille fecerit, haec et Filius similiter (ἴσως) facit » Io. V. 17 21. « Qui diligit me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum.... et ad eum veniemus, et apud eum mansionem faciemus » ib. XIV. 21. 23.

Quae in veteri Testamento dieta sunt de uno Deo Israe-lis θεός, dicta sunt de Filio Dei. « Ad Filium autem (dicit Scriptura): thronus tuus, Deus, in sacculum saeculi... Et (iterum dicit Scriptura): tu in principio, Domine, terram fundasti » Heb. I. 8 sq.

Quare natura Filii est natura Dei, qua est aequalis Deo. « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo » Phil. II. 6. Vitam essentialiem quam habet Pater in semetipso, habet et Filius communiciatam a Patre, et ideo sicut Pater ita Filius est ipsa vita. « Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio habere vitam in semetipso » Io. V. 25. Ideo Filius est « splendor gloriae Patris (ἀπνογένετος της δόξης αὐτοῦ) et figura (χριστης) substantiae eius, portans omnia verbo virtutis suae » Heb. V. 3.

Propter haec eundem supremum cultum postulat Filius,

qui debetur Patri. « Ut omnes honorificant Filium , sicut honorificant Patrem » Io. V. 23. (Vide Tract. de Incarnat. th. III. seq.)

II. Pari ratione Spiritus Sanctus tum in vita et doctrina Christi ipsius tum in praedicatione deinde Apostolorum ubique proponitur ut *alius* a Patre et Filio, et nihilominus ut *unus Deus*.

1°. Clare exhibetur Spiritus Sancti tamquam tertii *distinctio* a Patre et Filio. Testimonium perhbente Patre de Filio, Spiritus Sanctus corporali specie apparuit distinctus ab utroque Matth. III. 16. 17 (cum parallelis). Multis declaravit Christus ipse doctrinam de Spiritu Sancto sermone habito in ultima coena , ubi constanter dicitur Spiritus Sanctus seu Spiritus veritatis *alius* paracletus distinctus a Filio, atque distinctus a Patre et Filio: qui a Patre procedit, qui pariter accipit Filio , quia omnia quae sunt Patris, sunt etiam Filii; Spiritus veritatis, quem Pater mittit in nomine Filii; quem Filius mittit a Patre. « Ego rogabo Patrem et *alium paracletum* dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum ». « Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia » το πνευμα το ἀγιον, ὁ πεμψει ὁ πτετηρ εν τῳ ινορατῳ πον, ἐκενος ὑμας διδαξει. Io. XIV. 16. 26. Quamvis igitur spiritus multipliciter dicatur, et etiam Deus absolute spectatus sit spiritus, constat tamen, hoc nomen *Spiritus Sanctus* in doctrina revelata esse determinatum ad rationem nominis proprii *hypostatici*, quo designetur distinctus a Patre et a Filio (cf. Epiphani. haer. 74).

2°. Divinitas Spiritus Sancti tam evidenter declaratur in universa doctrina revelata, ut nisi distinctio a Patre ac Filio aequa esset expressa, Deum absolute spectatum vel, quod perinde fere est, adtributum divinum in Scripturis hoc nomine designari, nemo non pro certo haberet. Nomina ipsa Spiritus Dei, Spiritus Patris, Spiritus veritatis qui a Patre procedit, non possunt significare aliud quam Deum.

Non minus clare hoc ipsum constat ex descriptionibus adtributorum et efficientiarum Spiritus Sancti. Est « Spiritus veritatis , qui docet omnem veritatem... alius para-

clitus, qui maneat cum Apostolis in aeternum , Spiritus veritatis ». Io XII. 16. 26; XVI. 13. Qui ergo est absoluta veritas. Hinc Deus revelat omnia per Spiritum suum; sunt tamen distincti, qui dicitur revelare , et is per quem dicitur revelare; est enim Spiritus Dei et Spiritus ex Deo , qui scrutatur profunda Dei. « Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim hominum scit, quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita et quae Dei sunt, nemo cognovit nisi Spiritus Dei. Nos autem... acceptimus Spiritum, qui ex Deo est » 1. Cor. II. 10-12. Conferenda haec sunt cum iis, quae dieuntur de relatione inter Deum apud quem erat Verbum, et inter Verbum Dei quod erat Deus. Quoad distinctionem: « Verbum erat apud Deum» — « Deus per Spiritum suum... Spiritus, qui in ipso est, qui ex Deo est». Quoad unitatem: « et Deus erat Verbum » — « Spiritus scrutatur etiam profunda Dei... nemo cognovit nisi Spiritus Dei. »

Porro sicut Pater et Filius veniunt ad nos et manent in nobis, ita cum Patre et Filio venit et manet Spiritus Sanctus Io. XIV. 17-23. Iusti sunt *templum Spiritus Sancti*, et hoc ipso *templum Dei*. « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis » 1. Cor. III. 16; « membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri » ib. VI. 19. cf. 2. Cor. VI. 16.

Est ipse Spiritus Sanctus in nobis auctor et causa regenerationis supernaturalis. Sicut enim dicimur *nasci ex Deo* (Io. I. 13), ita dicitur: « nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto » Io. II. 5. Sicut dicitur: « charitas ex Deo est; et omnis qui diligit , ex Deo natus est... Deus charitas est; et qui manet in charitate, in Deo manet et Deus in eo » 1. Io. IV. 7. 16; ita dicitur: « charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis... Accepistis Spiritum adoptionis filiorum... ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei » Rom. V. 5; VII. 15. 16; Gal. IV. 6.

Omnium charismatum , quorum auctor non potest esse

nisi Deus, auctor est Spiritus Sanctus. « Dabitur vobis in illa hora, quid loquamini; non enim vos estis qui loquamini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis » Matth. X. 19. 20; « cooperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis » Act. II. 4; « Spiritus Sanctus per omnes civitates mihi protestatur dicens, quoniam vincula et tribulationes Ierosolymis me manent » ib. XX. 22; « tentabant (Paulus cum sociis) ire in Bithyniam, et non permisit eos Spiritus Iesu » ib. XVI. 7. (confer quoad rem ipsam Act. XXII. 18); « non voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirata (πνευματος ἡγίου φρουρων) locuti sunt sancti Dei homines » 2. Pet. 1. 21; «scrutati sunt prophetae... in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi praenuntians (το ἐν αὐτοις πνευματος Χριστου προφητευομενον) eas, quae in Christo sunt, passiones et posteriores glorias » 1. Pet. I. 10. Universum « nemo potest dicere (fide, spe et charitate, sicut oportet), Dominus Iesus (I), nisi in Spiritu Sancto. Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus... Alii quidem datur per Spiritum sermo sapientiae... Haec autem omnia operatur unus atque idem Spiritus dividens singulis, prout vult » 1. Cor. XII. 3 seqq.; Heb. II. 4.

Quae dicitur vox Domini in Testamento veteri, eadem vocatur in novo Testamento praedictio Spiritus Sancti. « Audivi vocem Domini (γέλας)... vade et dices populo huic: audite audientes, et nolite intelligere » Is. VI. 8. 9. « Bene Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam ad patres nostros dicens: vade ad populum istum et dic ad eos: aude auditis, et non intelligitis » Act. XXVIII. 25. 26.

Insuper Christus Dominus ipse secundum humanitatem et in humanitate ungitur, sanctificatur, mittitur a Spiritu Sancto. « Et ut revolvit librum (in synagoga Nazarethi), inventum locum, ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me... Coepit autem dicere ad illos, quin hodie impleta est haec prophetia in anbris vestris » Lue. IV. 18 seqq. (De re ac

(1) Οὗτος δοκεται ειναι καιρον Ιησουν vel in aliis Codd. et PP. καιρος Ιησους.

modo huius sanctificationis vide Tract. de Incarnat.) Hinc sicut secundum humanitatem potest intelligi, quod Christus dicit: « Pater maior me est » (Io. XIV. 28); ita secundum quod homo est, exhibet Spiritum Sanctum maiorem se. « Si autem ego in Spiritu Dei cito daemones, igitur pervenit in vos regnum Dei... Spiritus blasphemie non remittetur... Et quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei » Matth. XII. 28 sqq. Ut h. l. prae illis Iudeis, qui Christum tantummodo hominem putabant, fit comparatio inter peccatum contra Filium hominis et contra Spiritum Sanctum (vide Athanas. contra Arian. orat. I. n. 50), et operationes, quas Iudaei tenebantur agnoscere ut operationes Dei, ab ipso Christo diserte attribuuntur Spiritui Sancto; ita s. Petrus sumit ut synonyma: mentiri Spiritui Sancto, et mentiri Deo Act. V. 3. 4. 9; atque adeo ipso etiam nomine enuntiat Spiritum Sanctum esse Deum. Vide Bellarmin. de Christo I. I. c. 13.

III. Tota igitur doctrina Christi et Apostolorum licet ex multiplice ac varia occasione sub diversis aspectibus et aliis atque aliis verbis proposita in eandem semper conspirat sententiam, et vel primo intuitu ac obvia consideratione exhibet revelationem de unitate et distinctione in Deo clarissime eo sensu, quo ab omnibus Catholicis intelligitur ac creditur, et (nemine diffidente a multis saltim iam saeculis) in omnibus symbolis, in Conciliorum definitionibus, in omnium Doctorum catholicorum declarationibus, in professione denique totius universalis Ecclesiae intellecta est ac credita. Tres scilicet esse docentur realiter inter se distincti, alias Pater, alias Filius, alias Spiritus Sanctus, atque hi tres Filius et Spiritus aequae ac Pater sunt verus Deus. Cum autem Deus unus sit unitate singularitatis et exclusa multiplicabilitate, atque adeo Pater, Filius et Spiritus Sanctus doceantur esse ipse verus Deus, qui se revelavit ut unum, praeter quem alias Deus non est; hoc ipsis deitas seu absoluta perfectio est non distincta, sed una numero communis tribus illis inter se distinctis, qua sunt unus Deus.

Iam vero ubi plures sunt distincti inter se, qui constituantur in eadem essentiali perfectione, qua respondetur ad quaestionem, quid res sit essentialiter (*το τι ἡν σύντι*), communis illa essentialis perfectio appellatur ab omnibus doctis et indoctis *essentia seu* (quatenus essentia est principium operationis) *natura*, distincti autem inter se, quorum est natura communis, appellantur hypostases et (si natura est intellectualis) personae (1). Professio ergo christiana, qua credimus unam naturam et tres personas divinas sive Deum unum natura et trinum personis, nihil aliud continet, quam quod in ipsa doctrina Scripturarum propositum esse demonstravimus.

THESIS III.

Distinctio personarum et unitas naturae ex specialibus testimoniosis novi Testamenti demonstratur.

* In testimoniosis specialibus novi Testamenti, quibus personae divinae simul connumerantur, tum realis inter se distinctio doctrinæ, quatenus formaliter unus est Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus; tum unitas custoditur, quatenus unus est Deus, et tres unum sunt deitate.

I. Velut compendium doctrinae ac fidei profitendae de Deo uno secundum naturam et trino personis Christus Dominus complexus est in ipso forma baptismi tamquam sacramento fidei, quo omnes fidem amplecti initiandi essent et Ecclesiæ aggregandi. * Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra: euntes ergo docete (μαθητευσάτε) omnes

(1) Concepta hic obiter propositus naturas et hypostasis interim nobis sufficit. Latissime de haec rediximus in Tract. de Incarnatione, ex quo inferius suo loco nonnulla repeteremus, quatenus opus fuerit. Per opportuna est declaratio s. Ioannis Damasceni, « Hypostasis non significat, quid vel quale aliquid est, sed quis est... Scire oportet, quod quae natura differunt, dicuntur *alius et alius...* quae autem distinguuntur numero, videlicet hypostases, dicuntur *alius et alius...* Naturæ significat quid aliquid sit, hypostasis vero hunc aliquem vel hoc aliquid (in se subsistens et non communis pluribus) ἡ περ φυσις το τι σημαῖνει, ἡ δι ἕντες τον τινὰ τὸ τι. » Damasc. dialect. c. 17. Vide Dialog. I. de Trin. p. 17. (inter Opp. Athanas. T. II. p. 483); Leontium (Galland. XII. p. 714); Theodor. Abucare opuse. 28. [ed. Gretzer p. 511].

gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti (*ἵνα το ὄνομα του πατρος, και του υἱου, και του ἄγιου πνευματος*)» Matth. XXVIII. 19. In solemnî hac formula, omnibus Christianis in ipso sacramento fidei praescripta ad sanctificationem simul et fidei professionem, enuntiatur ut fidei christiane symbolum ac tesserâ trium inter se *distinctio* secundum formalem rationem Patris et Filii et Spiritus Sancti, et eorundem *unitas* quatenus sunt unus Deus.

1. Enuntiari hic distinctionem Patris et Filii, ut alius sit Pater, alius Filius, non autem sit tantummodo unius personæ duplex appellatio secundum diversam sui manifestationem aut operationem ad extra, vel secundum duplex attributum absolutum, est omnino evidens a) ex ipsis nominibus *Pater et Filius*. Neque enim haec nomina dicuntur in relatione ad aliquem alium terminum sed ad se invicem, ut Pater sit ipsis Filii, et Filius sit ipsis Patris. Tum vero necessario intelligitur Pater persona alia quam suus Filius, et viceversa. b) Supposita nominum significatione experimentum originem unius ab altero, est evidens illa relatio duorum ad invicem ex ipsa connumeratione cum interposito articulo τον πατρος και του υἱου (1). Ceterum c) omissionis his considerationibus textus immediati, in universa doctrina Christi et Apostolorum de hac reali distinctione, ut alius sit Pater Fili et alius Filius Patris, atque ideo duas sint distinctæ hypostases, nullum potest esse dubium (th. II. n. 1.). At vero d) si constat connumerationem esse distinctiarum hypostaseon Patris et Filii, etiam tertius terminus, ad quem sub eadem omnino forma connumeratione prægreditur, non potest aliud significare quam itidem hypostasis distinctam a prima et secunda: τον πατρος και του υἱου

(1) Ubi unius personæ praedicata iunguntur, articulus non repetitur e. g.: « expectantes beatam spem et adventum glorie magni Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi » ιμπροντα της δόξης του μεγάλου θεου και γεννητοῦ ἡμών Ιησοῦ Χριστοῦ Tit. II. 13. (vid. de Incarn. th. VI. n. 2); « benedictus Deus et Pater D. N. I. Christi Pater misericordiarum et Deus totius consolationis » ἐνθυμητος ὁ θεος και πατηρ των καρδιαν ἡμων I. X. ὁ πατηρ των δύναμων και θεος πατης πατεριδων 2. Cor. I. 3. cf. Eph. I. 8; Phil. IV. 20; Coloss. II. 2; III. 17; 1. Thess. III. 11, 13; 2. Thess. II. 16; 1. Tim. 1. 7.